

Додаток 1  
До наказу №39  
Від 18.09.2025

ЗАТВЕРДЖЕНО  
Рішення Вченої ради БДПУ  
від 11.09.2025 №2/2.2

## **ПОЛІТИКА БЕРДЯНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ШІ В ДОСЛІДЖЕННЯХ**

### **1. ВСТУП**

Штучний інтелект (ШІ) дедалі ширше інтегрується в академічне середовище, змінюючи способи отримання, опрацювання та поширення знань. Використання ШІ відкриває нові можливості для дослідників — від аналізу великих масивів даних і моделювання складних процесів до підготовки наукових текстів та візуалізацій. Водночас його застосування супроводжується низкою викликів: ризиками для академічної доброчесності, конфіденційності даних, авторських прав, рівності доступу та екологічної сталості. Ключовим досягненням у цій галузі є розробка моделей великих мов (LLM), підмножини ШІ, призначеної для обробки та генерації тексту, подібного до людського. LLM слугують основою для генеративного штучного інтелекту (ГШІ), який спеціально зосереджений на створенні нового контенту, включаючи текст і код, що використовуються в академічних контекстах. Тут і далі ми використовуємо термін ГШІ для позначення систем, здатних генерувати текст, зображення або код (наприклад, ChatGPT, Claude, DeepSeek, Gemini тощо). На противагу цьому, ми використовуємо ШІ, коли обговорюємо штучний інтелект у ширшому сенсі.

Бердянський державний педагогічний університет, як учасник національного та міжнародного наукового простору і учасник консорціуму [Open4UA](#), визнає необхідність врегулювання практик використання ШІ у дослідженнях. Ця Політика спрямована на забезпечення балансу між інноваційним потенціалом нових технологій і збереженням фундаментальних академічних цінностей: підзвітності, прозорості, відтворюваності, чесності та суспільної довіри до науки.

Політика встановлює принципи, правила та механізми, яких мають дотримуватися науковці та здобувачі освіти університету при використанні ШІ у своїй дослідницькій діяльності. Вона ґрунтується на міжнародних підходах до відповідального використання цифрових технологій, принципах відкритої науки та академічної доброчесності.

Політика є рамковим документом, який слугує основою створення детальних інструкцій, рекомендацій, настанов і процедур на рівні підрозділів університету.

## 2. НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ТА СТРАТЕГІЧНІ ЗАСАДИ ПОЛІТИКИ

Ця Політика розроблена з урахуванням міжнародних і національних рамкових документів, що регулюють використання штучного інтелекту, забезпечення академічної доброчесності та розвиток відкритої науки.

### Міжнародні рамки:

- Рекомендація ЮНЕСКО з етики штучного інтелекту (UNESCO Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence, 2021).
- Загальний регламент про захист даних ЄС (General Data Protection Regulation — GDPR, 2016/679).
- Європейський акт про штучний інтелект (AI Act, 2024).
- Декларація і План дій Європейської асоціації університетів *Universities without Walls: A vision for 2030* (EUA, 2021).
- Принципи відкритої науки, визначені ЮНЕСКО (UNESCO Recommendation on Open Science, 2021).
- Європейська хартія дослідників і Кодекс поведінки для наймання дослідників (European Charter for Researchers, Code of Conduct, 2005).
- Принципи доброчесності досліджень, ухвалені ALLEA (*The European Code of Conduct for Research Integrity*, 2023).
- Принципи ОЕСР щодо ШІ (OECD AI Principles, 2019; оновлені 2024)
- Позиція COPE щодо авторства та інструментів ШІ (2023)

### Національні рамки (Україна):

- Конституція України.
- Закон України «Про освіту».
- Закон України «Про вищу освіту».
- Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність».
- Закон України «Про авторське право і суміжні права».
- Закон України «Про захист персональних даних».
- Закон України «Про доступ до публічної інформації» (№ 2939-VI, 2011)
- Національний план відкритої науки України (2022).

## 3. МЕТА І ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ

**Мета.** Забезпечити відповідальне, прозоре й безпечне використання ШІ в наукових дослідженнях Університету, посилити академічну доброчесність, відтворюваність і суспільну довіру, а також уможливити етичну інтеграцію ШІ в науковий процес.

### Принципи

Усі дії дослідників при використанні ШІ мають керуватися такими принципами:

- **Підзвітність** — відповідальність за результати дослідження завжди несе дослідник; ШІ не є і не може бути автором чи співавтором.
- **Прозорість** — використання ШІ підлягає розкриттю у стандартизованій формі із зазначенням інструментів, версій і завдань, які виконувались.

- **Ретельність** — результати, згенеровані ШІ, мають бути критично перевірені дослідником.
- **Цілісність** — ШІ не використовується для дій, що можуть порушити академічну доброчесність чи призвести до фабрикації, фальсифікації або плагіату.
- **Конфіденційність і права інтелектуальної власності (ІВ)** — чутливі дані, персональна інформація чи матеріали з обмеженим доступом не можуть передаватися у неконтрольовані сервіси ШІ.
- **Справедливість** — дослідники усвідомлюють наявність упереджень у моделях ШІ й запобігають їх відтворенню чи посиленню у дослідженнях.
- **Сталий розвиток і екологічна відповідальність** – використання ШІ здійснюється з урахуванням принципів сталого розвитку: мінімізація негативного впливу на довкілля та енергоспоживання, відповідальне управління цифровою інфраструктурою, а також забезпечення довгострокової соціальної та етичної цінності досліджень.
- **Людський нагляд і контроль** — дослідник зберігає керування процесом і здатність втрутитися/відмовитися від результатів ШІ.
- **Інклюзія та недискримінація** — ШІ застосовується так, щоб не створювати бар'єрів чи упереджень; допускається асистивне використання для забезпечення рівних можливостей.

#### 4. СФЕРА ДІЇ

Ця Політика поширюється на всіх співробітників, здобувачів/ок, аспірантів/ок, студентів, запрошених дослідників, а також підрядників, які виконують дослідницьку діяльність від імені університету або з використанням його ресурсів. Політика охоплює весь життєвий цикл дослідження (концептуалізація, огляд літератури, планування/методологія, збір та аналіз даних, моделювання/обчислення, написання, верифікація та поширення результатів).

#### 5. РОЛІ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

##### **Керівники підрозділів / кафедр**

- о впроваджують Політику на рівні підрозділу;
- о організовують навчання та інформування працівників і здобувачів освіти;
- о затверджують та підтримують локальні стандарти операційних процедур.

##### **РІ / керівники наукових проєктів**

- о відповідають за дотримання Політики в межах проєкту;
- о перевіряють коректність декларацій про розкриття внесків ГШІ;

##### **Дослідники та автори**

- о критично оцінюють результати, отримані за допомогою ГШІ;
- о готують і подають декларації розкриття внесків ГШІ;

о несуть повну відповідальність за точність, доброчесність та законність використання ГШІ.

#### **Комітет з етики досліджень**

- о проводить аудит дотримання Політики;
- о розглядає й погоджує винятки з вимог Політики;
- о консультує дослідників з етичних та правових питань застосування ШІ.

## **6. ВИМОГИ ДО ПРОЗОРОСТІ**

**Загальний принцип прозорості.** Усі результати наукової діяльності, створені з використанням інструментів штучного інтелекту (рукописи, тези, звіти, грантові заявки, кваліфікаційні роботи тощо), повинні містити чітке й доступне пояснення ролі ШІ у дослідженні. Це пояснення є обов'язковим елементом академічної доброчесності та гарантує суспільну довіру.

**Рекомендований стандарт GAIDeT.** З метою уніфікації та підвищення якості розкриття використання ШІ, університет рекомендує застосовувати таксономію **GAIDeT (Generative AI Disclosure Taxonomy)** за допомогою GAIDeT Declaration Generator (<https://w3id.org/gaidet/>).

Декларація розкриття внеску ШІ повинна включати:

- ідентифікацію інструменту(ів) (назва, версія, дата використання);
- опис делегованих завдань;
- підтвердження повної відповідальності авторів та наголос.

Якщо ви використовуєте стандарт GAIDeT у своєму дослідженні, будь ласка, цитуйте джерело:

Suchikova, Y., Tsybuliak, N., & Teixeira da Silva, J. A. & Nazarovets, S. (2025). GAIDeT (Generative AI Delegation Taxonomy): A taxonomy for humans to delegate tasks to generative artificial intelligence in scientific research and publishing. Accountability in Research, in press. <https://doi.org/10.1080/08989621.2025.2544331>

## **7. НЕДОПУСТИМЕ ВИКОРИСТАННЯ**

### **Заборонено:**

- вказувати ШІ як автора чи співавтора;
- завантажувати конфіденційні, персональні чи чутливі дані до публічних моделей без оцінки ризику та гарантій захисту;
- покладатися на результати ШІ без критичної перевірки;
- ігнорувати вимоги етики, безпеки, екологічної відповідальності та захисту інтелектуальної власності заради пришвидшення роботи.
- Використовувати ГШІ для рецензування/оцінювання конфіденційних матеріалів (рукописи, заявки, звіти) без явного дозволу та без належних угод про нерозголошення/обробку даних

## **8. КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА НАВЧАННЯ**

Університет забезпечує регулярні програми підвищення кваліфікації з етичного та відповідального використання ШІ для здобувачів вищої освіти,

дослідників, менеджерів, членів етичних та експертних рад, а також адміністраторів даних.

**Основні положення:**

- **Базові компетентності** у сфері використання ШІ (розуміння принципів роботи моделей, ризиків упередженості, вимог прозорості) мають бути сформовані у всіх дослідників та здобувачів освіти, залучених до наукової діяльності.
- **Поглиблені компетентності** (управління даними, етичні аспекти, розробка локальних SOPs, аудит відповідності) формуються у керівників проєктів і структурних підрозділів, членів комітетів з етики та адміністраторів даних.
- **Форми навчання** включають семінари, тренінги, онлайн-курси, інтеграцію модулів до програм підготовки аспірантів та програм підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників.
- **Системність:** навчання є безперервним процесом і оновлюється відповідно до розвитку технологій та міжнародних стандартів (AI Act, GDPR, рекомендації ЮНЕСКО тощо).

## 9. ОСНОВНІ РИЗИКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ МІНІМІЗАЦІЇ

Використання генеративного штучного інтелекту не позбавлене ризиків. Будь ласка, враховуйте такі обмеження та етичні наслідки під час використання інструментів:

- **Стохастичність моделей і ризик «галюцинацій».** *Ризик:* результати можуть бути випадковими, непослідовними або містити вигадані дані чи посилання. *Мінімізація:* незалежна перевірка ключових результатів; відтворення експериментів кількома методами; обов'язкове зазначення обмежень моделей у методологічних розділах.
- **Втрата відтворюваності та прозорості.** *Ризик:* неможливість відновити результати через відсутність журналів промптів, налаштувань, версій моделей. *Мінімізація:* створення та оприлюднення «карток моделей/даних» (model/data cards); збереження коду та даних у відкритих репозитаріях за принципами FAIR/CARE там, де це можливо.
- **Порушення академічної доброчесності.** *Ризик:* використання ГШІ може призвести до ненавмисного плагіату, спотворення цитувань чи прихованого втручання в текст. *Мінімізація:* використання чек-листів передпублікаційної перевірки, перевірку унікальності тексту, коректність посилань, наявність GAIDeT-декларації.
- **Невідповідність принципам відкритої науки.** *Ризик:* обмежений доступ до даних і методів унеможливорює відтворюваність і перевірку результатів. *Мінімізація:* публікація методів, коду та даних у відкритому доступі (за умови дотримання вимог інтелектуальної власності і конфіденційності); використання інституційних та міжнародних репозитаріїв.

## 10. ВИНЯТКИ

Будь-які відступи від цієї Політики оформлюються письмово за формою «Запит на виняток з використання ІІІ» (із зазначенням підстав, строку дії, сфери застосування, оцінки ризиків і компенсувальних заходів). Запит готує РІ/керівник(ця) проєкту або керівник підрозділу, подає до Комітету з етики наукових досліджень. Будь-які винятки можливі лише після погодження Комітетом з етики наукових досліджень.

## **11. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ І НАСЛІДКИ ПОРУШЕННЯ**

Порушення Політики тягне дисциплінарні заходи відповідно до внутрішніх положень Університету та/або вимог грантодавців/журналів (включно з відхиленням/відкликанням робіт, обмеженням доступу до інфраструктури, тимчасовою заборобою на керівництво проєктами ). Порушення також можуть призвести до повідомлення видавців, спонсорів чи державних органів. Комітет з етики наукових досліджень може ініціювати аудит або внутрішнє розслідування; під час розслідування забезпечуються принципи неупередженості, конфіденційності, належної процедури та право на пояснення.